

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 23 (10920) 1979 чылдың январь 27, суббота 1925 чылда үлдөөлөттөгөн Өрттө 2 көп.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ОКРУГТАРНЫҢ СОҢГУДА КОМИССИЯЛАРЫНГА АЖЫК ЧАГА

Эрлим эштер! СЭКП Төп Комитетиниң мооң ааанда ат салган келажүкүр бистер бүүрүлгелерин, организациаларын болгаш албан чөвүлелин, колхозтарын болгаш совхозтарын, өөрдиге черлериниң коллективтеринден болгаш шериг кезектеринден, ат ышак соңгукчуларын округтар чөвүлө хуралдарында чагалаары болгаш телеграммалары тус бүүрүстө адымыс, ССРЭ-нің Дээди Соединиң ону чыгыжыны депутаттарына кандидаттар кылдыр бистерни каш-даа соңгула округтарында депшатиенини дугайын ол чагалаарда, телеграммаларда дымнадып, ол округтарга бадылаттарына чөпшөрлөни бээрин дидеп турар болуу.

ССРЭ-нің Дээди Соединиң депутаттарына кандидаттар кылдыр бистерни депшиткен ажылыңарга, колхозчуларга, инженер-техниктиң ажылдакчыларга, албан-хаакчыларга, Армияны болгаш Флоттун дайынчыларын, коммунистерге болгаш партия келжүүнү эвестерге, бүгү соңгукчуларга чүрөктин ханызындан өөрүп четтиргенини млергейлеп тур бис.

Ол бедиң алдары болгаш бистерге көргүскөн бүүрүлдиге дээди эңис согуламыс—совет ижилдерин чагай чорук, Чер кырынга тайын болгаш социал депшиге болуп турар бистин Коммунисттиң партиясыка бүүрүк-биле хамаарыштыр тур бис. Ол бүүрүлдиге партияны болгаш чоңун бүүрүлбас чагыс эвнини, партияны иштики болгаш даштыкы политиканын бүүрүлүгү депшиң турарынын, партияны XXV съездинин, СЭКП Төп Комитетиниң Илеумарынын төлөвилон согулаарын күөсүдир, ССРЭ-нің чаа Конституциясын амьдаралга боттандырар, ССРЭ-нің Дээди Соединиң соңгулаарыны 1979 чылдың болгаш ийижиң-биле ону беш чылдың планын чедишкенини күөсүдир дөш демисеге чаа-чаа чедишкенин-биле демделээр деп бистид чүрүвүстүн ажылы чоктарының илгит чүрүкүңүң херечили кылдыр көрүп, тур бис.

ССРЭ-нің Дээди Соединге соңгула дугайында Хоойлуга дүүштүр бистерниң тус бүүрүс чүгө чагыс соңгула округунда бадыладыр болганда, дараазындагы соңгула округтарына бадыладыр чөпшөрлөни бээрин СЭКП Төп Комитети бистерге сүмөлөө:

Брежнев Л. И.—Эвилел Соединге, Бауман соңгула округу, Москва хоорай

Андропов Ю. В.—Эвилел Соединге, Ступино соңгула округу, Москва область

Гришин В. В.—Эвилел Соединге, Перово соңгула округу, Москва хоорай

Громыко А. А.—Эвилел Соединге, Минск хоорайны ийги соңгула округу, Минск хоорай

Кириленко А. П.—Эвилел Соединге, Чкалов соңгула округу, Свердловск хоорай

Носыгин А. Н.—Националлар Соединге, Москва хоорайны соңгула округу, РСФСР

Кунаев Д. А.—Эвилел Соединге, Алма-Ата-Ленин соңгула округу, Алма-Ата хоорай

Пельше А. Я.—Националлар Соединге, Киров соңгула округу, Латви ССР

Романов Г. В.—Эвилел Соединге, Москва соңгула округу, Ленинград хоорай

Суслов М. А.—Эвилел Соединге, Киров соңгула округу, Ленинград хоорай

Устинов Д. Ф.—Эвилел Соединге, Курцево соңгула округу, Москва хоорай

Черненко К. У.—Эвилел Соединге, Бишкек-Ленин соңгула округу, Молдав ССР

Щербицкий В. В.—Эвилел Соединге, Киев-Ленин соңгула округу, Киев хоорай

Алиев Г. А.—Эвилел Соединге, Баку-Ленин соңгула округу, Баку хоорай

Демичев П. Н.—Эвилел Соединге, Люберцы соңгула округу, Москва область

Кузнецов В. В.—Националлар Соединге, Волгоград соңгула округу, РСФСР

Машеров П. М.—Националлар Соединге, Брест соңгула округу, Белорус ССР

Паномарев Б. Н.—Националлар Соединге, Калинин соңгула округу, РСФСР

Рашидов Ш. Р.—Националлар Соединге, Ташкент-Октябрь соңгула округу, Узбек ССР

Соломенцев М. С.—Эвилел Соединге, Шахты соңгула округу, Ростов область

Тихонов Н. А.—Эвилел Соединге, Никополь соңгула округу, Днепропетровск область

Шевардадзе З. А.—Националлар Соединге, Тбилиси-Ленин соңгула округу, Грузин ССР

Напитонов И. В.—Эвилел Соединге, Кинешма соңгула округу, Иваново область

Долгих В. И.—Эвилел Соединге, Ленин соңгула округу, Красноярск край

Зимянин М. В.—Националлар Соединге, Красноярск соңгула округу, РСФСР

Рябов Я. П.—Эвилел Соединге, Нижний Тагил соңгула округу, Свердловск область

Русанов К. В.—Националлар Соединге, Ленинскан Тең соңгула округу, Армян ССР

Горбачев М. С.—Эвилел Соединге, Илатово соңгула округу, Ставрополь край

БРЕЖНЕВ Л. И.
АНДРОПОВ Ю. В.
ГРИШИН В. В.
ГРОМЫКО А. А.
КИРИЛЕНКО А. П.

НОСЫГИН А. Н.
КУНАЕВ Д. А.
ПЕЛЬШЕ А. Я.
РОМАНОВ Г. В.
СУСЛОВ М. А.

ТИХОНОВ Н. А.
ШЕВАРДАДЗЕ З. А.
НАПИТОНОВ И. В.
ДОЛГИХ В. И.

МУРНАКЧЫ КОЛЛЕКТИВТЕР

СЭКП обкомунун бюроу, Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлөни, профсоюздарының область чөвүлөни болгаш ВЛКСМ обкомун республиканың үлөтүр, транспорт бүүрүлгелерин, тууду, коммуна-амьдырал, садыг организацияларының 1978 чылда социалисттик чарыкының түңмөлдөрүн чугааламып көргөн.

Бо таламы-биле доктаала үстүлдө айттыңар адырларын ажылдакчылары социалисттик чарыктын калбарымы, кызымачы ажылдакчы, планирны база социалисттик хүлээлгелерин күөсүдир чөвүлөни чедишкенинде болганын айтканы.

1977 чылдың-биле денвээр-те илгити продукцияның төмөңдө 10,8 хуу, ону сайгарыны — 9,5 хуу, күш-ажылдың бүдүрүчүлүгү — 4,2 хуу угаткан. Электри болгаш чыгыш энергияны, дилгит материалдарын, далганы бүүрүлгелерин социалисттик хүлээлгелери айыр күөсүттирген. Чоңга шандан айыр 1,4 миллион рублдин барааныны сатканы, 20 мун рубль айыр ачы дуанын чедирген. 1977 чылдыңдаа хоюну 6,3 хуу кол фондурларын амылгаар, керөлдү амылдарыны — 4,8 хуунын кылган. Илгити ажылдакчы транспорт-биле планир айыр 107,3 мун тонна чүктөрүн сөөктөгөн.

Сүт комбинатының «Каз-Хем» разартеңи, «Тыва кээлэ тууду» трестин, 741-ти КМЛ-амьын, Кызылдың пассажир АТБ-иниң, Кызылдың аш-тем салдымын, «Тыва коммуналооруну» коллективтерин күөвө планирны болгаш социалисттик хүлээлгелерин чедишкенин күөсүткөн.

Илгити-лаа республиканың чыдык министрстволары, эргелдерин, ведомстволары, бүдүрүлгелери болгаш организациалары 1978 чылдың социалисттик хүлээлгелерин күөсүттиренин чедиш албаан. Ол ишкан дымка хөй районнар база күөсүткөн. Республиканың үлөтүрү илгити продукцияны бүүрүлгелерин, ону сайгарыны, күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн бедишкенин таламы-биле хүлээлгелерин күөсүткөн. Планир чедир 31,5 мун тонна даг-дугун, 15,7 млн. кезек туубууну, 6,7 мун кубо-метр, демир-бетон кыдыларын, култур-амьдыралдын 28,6 мун рубльдин бараанын планирда чедир бербис.

Тууду организациалар кол фондурларын амылдары кидиринин, капитал салдымын кыдырарын планирларын болгаш керөлдүн амылдарын төмөңдөниң таламы-биле

102,9 ону сайгарыны — 103,4 күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн — 101,6 хуу күөсүткөн, бар рубль бараанын продукцияга чарыдалды 5,6 көпөкө кыздырган сүт комбинаты коллективин; тууду организациаларында — тууду-монгай ажылының төмөңдөниң таламы-биле социалисттик хүлээлгелери 114,8 күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн — 113,2 хуу күөсүткөн. «Тыва кээлэ тууду» трестин, 741-ти КМЛ-амьын коллективин; транспорт бүүрүлгелеринде — пассажирлер чедирериниң таламы-биле социалисттик хүлээлгелери 102,5 күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн бедишкенин, Кызылдың пассажир АТБ-иниң коллективин; садыг организациаларында — үрүмкөстө садар бараан саарылгазының таламы-биле социалисттик хүлээлгелери 100,7 күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн бедишкенин, 107,2 хуу күөсүткөн Кызылдың аш-тем салдымын коллективин; коммуна-амьдырал хандыгызының бүдүрүлгелеринде — социалисттик хүлээлгелери дөш айыр чоңга 147 мун рубльдин ачы-дуузын чедирген болгаш күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн планда көрүнгөниңде уур 17 хуу бедишкенин хандырган «Тыва коммуналооруну» коллективин.

Илгити черлерин ээздө деп санааш, СЭКП обкомуну, Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң, профсоюздарының болгаш ВЛКСМ обкомунун илгити чөвүлөниң илгити тыпсыр черлер болга:

үлөтүр бүүрүлгелеринде — продукция бүүрүлгелерин планда 100,9 ону сайгарыны — 101,4 хуу күөсүткөн, күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн өзүлдөниң 100,9 хуу чедирген «Тыва кобальт» комбинаттын коллективин;

тууду организациаларында — хүлээлгелерден айыр 9 мун рубльдин тууду-монгай ажылы, дарын кылгаш, күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн 1977 чылда турганынга уур 22,1 хуу бедишкенин, тууду-монгай бөт-уэвүн 17 мун рубльге кудулаткан «Тыва сүт тууду» трестин ТМЭ-н;

автомобиль бүүрүлгелеринде — чүкч сөөртүлгезин таламы-биле социалисттик хүлээлгелери 103,1 күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн — 102,5 хуу күөсүткөн Кову-Ак-смын АТБ-иниң коллективин;

Чүкч сөөртүлгезин үзүктелдирбес

ЯНВАРЬ 22-ДЕН 25-КЕ ЧЕДИР

Сая артында хуи санымда-ла 2835 тонна чүкчүтү, он илгити 1300 тонна мал чөм тараны сөөртүп алыры план-трафикте көрүлгөн. Ол таламы-биле ошолда калчулар күөсүттири турарын сөөртү хуинерин тураларын Эу-гоар көрөлдөр.

Январь 22-ден 25-ке чедир бүүрү-ле транспорт организациаларының (хаара туттуңган транспорт-биле кады) Сая артында 8324 тонна чүкч Сая артында эңкедирген. Азы хуи бүүрү-ле 2081 тонна сөөртүп ат турганмыс ол. Чүкч сөөртүлгезиниң планир оналдаары ортума-биле 78,4 хуу күөсүттирген. Азы санымда сөөртүр жүжүртү оналдаарын Тыва транспорт эргелени (хаара туттуңган транспорт-биле кады), Гавеллабосттын, «Тыва кобальт» комбинатының авто-транспортчулары багай эвес күөсүткөдөн.

Тыва транспорт эргеленини шугуу-биле Сая артында январьның 22-ден 25-ке чедир 3877 тонна (хуи бүүрү-ле 960 тонна), хаара туттуңган авто-транспорт-биле 2109 тонна (хуи бүүрү-ле 327 тонна) чүкчү сөөртүп эңкедирген. Моон алгаш көөргө, Абанын авто-транспортчулары баске ууду дээни көөргөсүн, хуи санымда сөөртүр оналдаарын айыр абаканчлар 127 тонна илгити сөөртүп турган. «Сельхозтехника» хур-

комитеди (хаара туттуңган транспорт-биле кады) 4 хуу-лүктү дугурга 1776 тонна чүкчүтү Сая артында эңкедирген, азы хуи санымда-ла 444 тонна оналдыр. Трафик баураар оларда 2200 тонна чүкчү сөөртүр оналдыр турган, чедир бедишкени 424 тонна-дыр.

Январь 22-ден 25-ке чедир илгити-биле Сая артында 2839 тонна мал чөм таран эңкедирген. Бо таламы-биле планир оналдаарын каймыда организациалар күөсүткөн. Тыва транспорт эргеленини шугуу-биле хуи санымда 900 тонна сөөртүр көрдүргөн. А көргө кирмыла хуи санымда 598 тонна мал чөм тараны эңкеп турган.

«Сельхозтехника» кур-комитеди хуи бүүрү-ле 500 тонна мал чөм тараны сөөртүр планирны турган, кылганы хуи санымда-ла 211 тонна болган.

Бо чутуда ажылды эреңгей байдыве кирири, ошолшан даалгаларын күөсүтөйни турар организациалар хөй. «Тыва тууду» бүүрүлгелери, «Тыва даг-дугу» комбинат, Коммунал ажыл-атты министрствоу, авто-оруктар ажылды болгаш тууду-монгай бүүрүлгелери эргелени. Респон-сөөртүр АТБ-зи январь 22-ден 25-ке чедир Сая артында чыгыс-даа тонна чүкчүтү эңкедирбес.

Тыва АССР-нің Хүндүлүг аттарын тыпсыр дугайында ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫ

Көдө ажыл-агый таламы-биле ачы-хамыламы дөш Тыва АССР-нің адырдым малчыны хүндүлүг атты:

Дондуз Арапчевич Дорая —Каз-Хем районда «Елсей» совхозтун хойжүү.

Донга Делгеревич Усупта —Монгу-Тайга районда «Малчы» совхозтун хойжүү.

Сайту Сүрөнович Хоумутга —Барын-Хемчи районда «Хемчи» совхозтун хойжүү.

Көдө ажыл-агый таламы-биле ачы-хамыламы дөш Тыва АССР-нің көдө ажыл-агыйының адырдым механикатору хүндүлүг атты:

Дүмөн-ол Ламович Хоумутга —Чоң-Хемтик районда «Сельхозтехника» салбырында тракторист.

Тууду таламы-биле ачы-хамыламы дөш Тыва АССР-нің адырдым тууду-монгай хүндүлүг атты:

Ранса Федорович Григорьевиче — «Тыва тууду» тресте № 48 тууду эргеленини малчылар бригадирин.

Николай Александрович Михайлова — «Тыва көдө тууду» № 957 көжүү чөртүр механикатор колхоз-пашыла бачыкчы. Би-Хем район.

Транспорт таламы-биле ачы-хамыламы дөш Тыва АССР-нің транспортун адырдым ажылдакчыны хүндүлүг атты:

Александр Николаевич Кравцова — Кызылда № 1 АТБ-ниң чолаачымы.

Садыг болгаш илгити чөвүлөниң таламы-биле ачы-хамыламы дөш Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ, Соединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ, Соединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунуң ЧАРЛЫ

Онгу беш чылдың үш чыгымын планир оналдаарын болгаш социалисттик хүлээлгелерин күөсүдирген беди бүүрүлгелери күөсүдирген Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунуң Хүндүлүг аттарының билиш чарлары:

Астра Ступарович Баранова —коммунал бүүрүлгелериниң Кызыл-Мамалык комбинатының ажылчыны.

Олег Петрович Барков —Южуну илгити ажыл-агыйның автомобиль чолаачыны.

Петр Андреевич Бойко —Хову-Аксмыд АТБ-ниң слесарияны.

Таняса Николаевна Буаева —Кызылдың аш-тем салдымын № 9 магазинниң секция эргелекчи.

Виктор Георгиевич Гришков —Чадааның АТБ-ниң автомобиль чолаачыны.

Виктор Павлович Громыко —Хову-Аксмын рудниктин производиктер бригадирин.

Светлана Спиридовича Донга —Би-Хем районда «Өк» совхозтун Чкалов сүт-бараан ферманын саначыны.

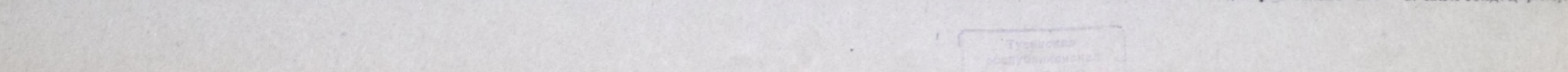
Александр Григорьевич Кавалов —№ 15 механикатор эргеленини механикатору, Улут-Хем район.

Дамбат-оол Дондугович Кол —«Тора-Хем» совхозтун малчыны, Току район.

Константин Тимофеевич Кудурин —Тыва авто-сөптөк эргелекчи.

Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ, Тыва АССР-нің Дээди Соединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1979 чылдың январь 25.

ФАЭ марканың автомашинанын техниктиң ажалда станицанын коллективин ону беш чылдың үшү чыды күш-ажылдың чедишкенин черин дооскан. Станицаның коллективин 1978 чылда сентябры, техниктиң ажалда планым 66 мун рубльге кылдыр планым 13,8 мун рубльге кылдып күөсүткөн, азы чыл планым 11 хуу айыр күөсүткөн.

ХӨЙНИТИ ПОЛИТИКТИГ НОМЧУЛГА

Бо чылым сонгулдага бир-де дугаарында киржири, он есе хар четкен анык сондуктарга хөй-нийти-политиктиг номчулганы чокта чаа Кызылда Политиктиг ярыдышыкын бажырында ВЛКСМ обкому эртырген. Илдыг номчулгаларын районнарга база эртырери планнаттыган.

Номчулганы ВЛКСМ обкомунуң бирги секретары Г. С.-М. Иргит айттык. Сонгулдаарга уткуштур бистини чуртта адык уаг ажалдар чоруттуруп турарын база анык кижиди буруу ол ажалдарга иденкейлиг киржиригиз эргежок чугузалаан ол демделгез.

Номчулгала Республика прокурорунуң оракачызы С. М. Булатов ССР-нин чаа Конституцияны дугайында илеткели кылган. ССР-нин Дээди Советиниң депутатта, № 48 тутуг эргелдинде комсомолчу-аньмактар бригадалыг бригадир М. В. Сафронованың чугаалаан аныктар база уагт сонугураал-биле дыннааннар.

Он сонда аныктарың өмүзөндөн чамык оолдар, кыстар чүве чугаалааннар. Бир дугаарында Кызылда медаль фабрикамың, чазанылга дегиниң чазанычымы, бо чылым март 4-те бир дугаарында сонгулдага киржири Олег Олар кады ажалдан турар өвүндү мурунунда сес алган, оларнын дегини 1978 чылдың планын челишкенин күчүстөкенин дидипаткан. Фабрикамың комсомолчу аныктары СЭП-нин XXV съездинини база ВЛКСМ-нин XVIII съездинини төөүдүг шиттирлерин ботталырына таларай салдыкымын киирерин боттарын дорт хузаалган деп санап турарлар. Ол боду ССР-нин Дээди Советиниң сонгулдаарыга холбашкан материалдар-биле ылазтыг танышкан. Кызыл хоорайнын бүгү-ле анык сондукчулары ол хун чангыс кижиди сонгулдаарга киржиригизге бүзүрелиң ол илереткен.

Дарааның Кызылдың дарааныла фабрикамың дараанычымы Надежда Дутякова чүве чугаалааш, ССР-нин Удөөни Хөйбулуун азымында бистини чуртта аныктар Дээди Советке 21 хардан эгелен сонугураар эргели алган дээрини чоругаала-биле демделгез. Оларнын ажалын коллективни хөй кезинде аныктардан тургустунган, планын челишкенин күчүстүдү турарлар. А Нада боду хузаа чыл планын хузаа бетинде — июль 4-те боду Совет аныктарың дунгине чедир бүзүрелин хузаалып алган ажалдан турар. ССР-нин Дээди Советиниң депутаттыга депинтен кандидаттар даш шунту бадылаарынча анык сондукчу өөрүң ол кий-гырар.

Он сонда, студент болган өреникти аныктарың өмүзөндөн уран чүдү үчүлдөөниң сүргүзү Лариса Мадыр чүве чугаалаан. Март 4-те, сонгулдаар хунада ол таптыла 18 харлар. Кызыл хоорайнын бүгү-ле анык сондукчулары Төрөн чуртунун, партиямың идегели шынаанды, экине төлөптиг кижилер даш хузаалып-биле бадылар хузаалып илереткен.

Номчулганың түнелдинде Г. С.-М. Иргит чокуштал өрар сонгулдаар хунаи төлөптиг күш-ажыл, кончуг эки өөредилге, а Совет Армияда албан хузаалганы эртырлар турарын кончуг эки дайчыны белетке, сагыла-чүрүм-биле уткуштуруң кыгырган болган чалаткан эштерге ачыктыг, солун чугаалары даш өөрүң четтиргенин илереткен.

БИСТИН БЕЛЭЭВИС

Кызылдың профессионал-техниктиг саягы училдөөниң билбес кижиди Тындаа ховар дие хөөрөн болбас бээр. Онү доскан садыкчылар, адык бычырыкчылары, шоварлар республиканың булур бургузуде чоңга төлөптиг баран болуп, чоңун чаагай амыралын даш туржуп, кызымак ажалдан чоругулар.

1978—79 өөредилге чылы бистин училдөөниң, эске ботү өөредилге чегерлери биле бир дөмөй, «Быжыг билдиг, удегерин чүрүм-сагыла даш» деп девэтиң адык-биле чоруп турар. Бо өөредилге чылында салбарлар айы-биле 260 ажыг сүргүзүдөр өөренип турар бис. Шунтуусу комсомол болган профессионал кезжунери бис. Училдөөниң композион, профэвидел комитеттери бо чылым багай аяс ажалдан келген. Салбар, бодуктер база объективне, композиторлар аразында «Эң эки салбар», «Эң эки объективне, композитор даш» социалистик чарыштыг организация, оң түнелдерин иделде сагында үндүрүп турар. Тилекчилери эртектег белеткер-биле ады коллективни кино, концерт көөр кылдыр шаңнап турар. Изын-бүрү тематиктег кезжээлер, адык класс шактары, бүдүрүткенин мунакчылары болган хөөчунары-биле ужура-жыгалар болуру чамык аларган. Бо талааң-биле хөөчүн комюнист, кижиндеги ажалдын талааны-биле өөредилге эргелекчи, башкы Надежда Ивановна Соколованың киирпн турар уагт-уагуу уагт.

Кедир үенци садыг хандымылга кадрларын быжыг билдиг-биле чепсегдээр даш боттарынын билдини арга-дуржулаан хараманмай, хун бүрү берип чорупу башкыларымыс Э. Ш. Ондарга, Г. И. Молдоватова, Д. Е. Иргитке, С. Н. Стрельцеска болган өөреселерге-да чоругаралып, хүндүктөр бис.

Совет улустун, күрүнең болган делегей амыралында онзагай болушкуну болуп кирген Совет Социалистик Республикалар Эвилелинин чаа Конституциянын (Удөөни Хөйбулуун) хузаа алганы бистини чурттуп хамааты бургузуге чоругарал болган. Он сонда эң баштайгы сонгулда—1979 чылдың март 4-те боду ССР-нин Дээди Советиниң сонгулдаарың эки өөредилге, удегерин чүрүм-сагыла-биле утууру бистини училдөөниң сүргүзүдөрүңн Комюнисттик партияга, совет улуска хенин-даа бол, белэе болуп. Иччангам училдөөниң башкылары, сүргүзүдүрүн, хөй-нийти организациялары бүгү күжүн өөредилгенин шынарын белдештиге уландырып турар. Он-биле чегерлештип сүргүзүдүрүн ортузунга болган биске быжыгалаан участюкка ССР-нин Дээди Советиниң сонгулдаарга хамаарыштыр агитас-мас-салыг ажалды база калбартыл турар бис.

А. НАПТИТ-ООЛ,
училдөөлө профком даргазы.

ШЫНГА ХАРЫ

Баидал экижири

Бо чылдың январь 11-де солдуга С. Серенниң «Улу чон» деп эгелен чүдү парлаттыганал. Току районуң Аяс Кудьтура бажыңында кино үндүрүлгениң багаймын дугайында миза билжээ.

Уузе депутаттарының Аяс боду Советиниң үзүкөмүнүң даргазы А. Амбарышын түс чүдүгө хамаарыштыр амынатканы:

Парлаттыган материалды айтканын чепсестер шың болду башкытыңан. Кинолар үндүрүлгениң бансырап турары алпарат эргилдөөниң биле болуп турар. Амгы үе-де иделдеге дүүшөөс эрги алпарат ажалдан турар-даа ажалды экижидерилдиг кем-челерин алган.

ХОЙДАН АЛЫР ПРОДУКЦИЯНЫ

Хойнуң уксаалыг шынарын экижидер, оон дүккүр продуктулуун бедидер дугайында өңү келген чугула айтырымын 1978 чылда «Шын» солунунун арынарныга кедүрүп үндүргеш, ону калбаа-биле чугаалаажып көөрүн организациястан. Ол чугаалаажышкынга ажал-агыларнын тускай эртемнигери, хойжулар, эртемденер болган еске-даа авторлар хөй-биле киришкен. Оон түнелдеринге хамаарышкан ужуражышкынны «Шын» солунунун редакциязынга организациястан. Төгерик столга болган чугаалаажышкыннарга СЭП-нин чамдык райкомнарнын секретарлары, республиканың Көдээ ажыл-агый министрствозунун, республиканың күрүксаажыдылга каттыжышкыннын, көдээ ажыл-агый продуктуларын саяды аларынын база шынарыннын талазы-биле күрүне инспекциянын харысаалагы ажалдакчылары, Көдээ ажыл-агыйнын дуржулга станциянын хөй ажылынын талазы-биле шинчиле ажалдарын чорудуп турар эртемденерин, чамдык районнардан келген мурнакчы хойжулар болган журналистер киришкен.

Төгерик столдун киржикчилеринин саналдарын, бодааларын, сүмелерин моон ааанда парлаан.

Д. С. ДАНЫН-ООЛ—СЭП Бай-Тайга райкомунун бирги секретары:

— Бистин районуң экономикамын кол адыры—хөй ажыл. Район ортузунун барык 75—80 хузуун он ай турар.

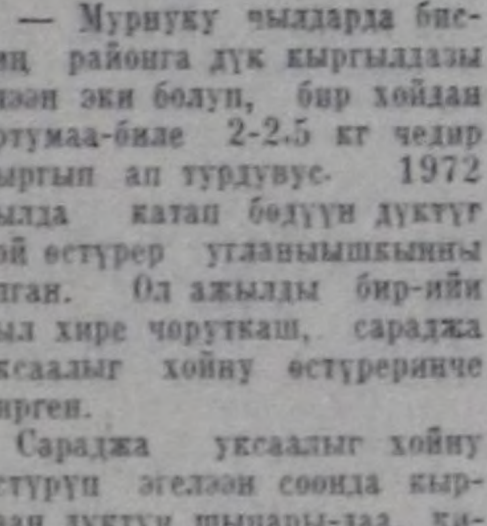
Хөй ажылы бистиниң моон сонгар сайырларыннын узун хузаалагы планын тургустан бис. Инда «Тээли», «Бай-Тайга», «Мурнакчы» сонгозоттар чартык нарын дүктүг хойну өстүрери көрдүгөн. Илдыг хөй тус черинде агаар-бойдузуга-даа тааржыр.

Иччанга чартык нарын дүктүг хойну өстүрери канчаар чедип аларыл? Сонгу Кавказтын илдыг дүктүг кошкарлары красноярск уксаалыг хөйлар-биле хайнак-таштырган, оларнын оолдарын ушк салгалта чедирген, районуң өстүрер. Чүте дэрге Сонгу Кавказтын черинин, олар-белчиригин бадалы бистини Тынааның, иландыга Бай-Тайгаңың чери-биле демелешкек.

«Кара-Хөл» совхозка боду дүктүг тыва хөйларын өстүрери планын турар бис.

Районуң хөй ажалында шиттирлеттинчери турар айтырлар база чок деп болбас. Иландыга хөй оодлаажыктын кончуг хөй чорудуп турарымыс четпес. Он чугаалаан шың илдин алары онза чугула болуп турар. Чыл дүжүктүр, өлү-сиген эки үнер болза, хөй оодлаажыктын январь, февраль айларда чорудар болза эки деп болуп турар бис. Иччан турттугениң өр хураганар өз бээр, күзүн эят планынга киирширларин салдыккан, хыс хураганарын улаштыр сула эдержилгези киирпн болуп.

А. Ч. МОНГУШ—СЭП Эрин райкомунуң бир-ги секретары:

— Мурнуку чылдарда бистиниң районуң дүк кырдыгын ажал эки болуп, бир хөйден ортумаа-биле 2-2,5 кг чедир кырып ал турдуусу. 1972 чылда катан боду дүктүг хөй өстүрер утаанышкынны алган. Ол ажалды бир-ий чыл хире чоруткан, сардажа уксаалыг хойну өстүреринге кирген.

Сардажа уксаалыг хойну өстүрүп эгелен сонда кыргазан дүктүн шынарын-даа, кизлорамы-даа кудулаан. Төл алышкынны база-ла дүжүктүр турбалар. Сардажа хойну доңуучал дээрле ишин, дүгү шаарып болуптур.

Амгы сорулга болза катан чартык нарын дүктүг хөй өстүреринге киирпн болуп. Малчынар боттары-даа иделгенин иччанга тургузуп турар. Шанда, ажал-амырлардын байдалдары берге, колданагы чылдыг кажаалар колдуунда чок, мал чени чедип-пес турла, чартык нарын дүктүг хойну өстүрер ажалды багай аяс чорудуп турган. Ам байдал экижин, кажаа-хора-даа, мал ченири-даа бар аларган, кудуктар база кастыгтан, хойну чылдыг сүт-биле четтир кылдыр хандырым болуп. Иччангам чартык нарын дүктүг хойну челишкенин өстүрүп болурунун бүгү таа-

агы министрствозунун, республиканың күрүксаажыдылга каттыжышкыннын, көдээ ажыл-агый продуктуларын саяды аларынын талазы-биле күрүне инспекциянын харысаалагы ажалдакчылары, Көдээ ажыл-агыйнын дуржулга станциянын хөй ажылынын талазы-биле шинчиле ажалдарын чорудуп турар эртемденерин, чамдык районнардан келген мурнакчы хойжулар болган журналистер киришкен.

Төгерик столдун киржикчилеринин саналдарын, бодааларын, сүмелерин моон ааанда парлаан.

О. Ч. ДАЖЫ-НАМЧАЛ—Чөөн-Хемчик районун «Алдан-Мадыр» совхозунун хойжузу, Социалистик Күш-ажылдың Мадыры.

Оон аңгыда кончуг чүгүла ажыл—тарип боовазылаан бистин республиканың хойжулары Базаа ССР-нин хөйжуларыннын үдегери-биле боттары кылар болза эки. Иччан ол ажалдын шынарын-даа эки, адыр мал толү-даа хөй болуру чугаажык.

Республиканың тарип боовазылаан каттыжышкынны өвөөш аяс ажалдын кызыл чорудуп турар дээрн билдингир. Бис онү үнелөө-даа турар бис. Иччанга чамык четпес чүдүдөр база туруп чордор. Иландыга бистин районуң хандырын турар Чалааның үрежидилге черинде чамык та эскеден үрелерин шынары багай болуптур. Бо ажалга контролула шыгындардыр чеге чугула болуп турар.

Өске айтыр. Колданырың улагыттары шына-ла харип. Иччанга бистин район шынак дагыт, берт черлерге хөйну чангыс колданагы дика көвүдөдүр тургузары чеге таарымчак чок. Бистин чеге төртүр колданагы 300-тен 400 чедир хөйну, анык хыс хураганары болган иргичештериниң 400-тен 500 баш чедир тургузуп болуп. Колданырың амын эртыр улагыттарга, олар-белчири, чен баазы кызыл, дагыт, берт черлерге ажаар-тежерик, чегерер-сугарары, төрдери кончуг бөгө алаар.

Он-биле чегерелештир агаар-бойдузу үрүгүзү эскерлип турар черлерге мал кажааларынын төлөрелин экижидери онза чугула. Кандыг кажаа тутса эки: өй шыкан, төгерик бе азы амы шыкан, адылыг бе? Төгерик кажаага бүс долганын-долганын үнө бээр, а адылгыг кажаалардан ол дек үнөс, иччангам кажаанын ишти кончуг шык хөйларын чылдар чери хөлчөк өл болуп бээр-дир.

Кандыг-даа уксаалыг хөйну өстүрерге, бир дугаарында мал ченирин баазаның быжыг-дыр тургузары негеттнер болгал. Иччанга хөйнуң уксаалыг экижидери-биле чегерелештир чен баазаның негетлери дүүшүр быжыгалааш, хөйну чабын чартык, кызыл шунту тургузу азыраче киирери чугула.

Бистин Хам-Дыт бригадалы колдуунда тыва хөйлу. Иччанга миза колданыр аяны-бүрү уксаалыг хөйлар-биле

О. С. НАМДАЛ—Эрин районун «Мөрөн» совхозунун хойжузу:

—1960 чылдарын эгеленде алаан үр үеде чартык нарын дүктүг хөй маллар дүгү хөй мен. Иччан хөйнуң дүгү-ла, төлү-даа хөй турган. Он катан тыва хөйну өстүрер деп шиттир үлген сонда хамык чүве бузалаан: хөйнуң дүгү-нүн дензини-даа, шынары-даа дика кудулап, бексыраал.

Малчынап келген чылдарында үрүгүзү төртүр хөй колдарын, чыл санында 100 хөй оонаштыр 95-тен өрү 110 чедир төлдү ан келдим.

Сөөлү үеде бистин черде сардажа уксаалыг хөйну өстүрүп турар аларган. Мээң колданымын чартык кезия килд хөйлардан тургустунган.

Мен хөйну черде чылдыглас кижиди мен. Күзүн хөй сениме турла, колдуунда он ийн айга чедир, онү мунган кажаа чеге кирбес мен. Малды даш, сула өзеринге ол кончуг таарымчалыг.

С. К. ХЕРТЕК—Бай-Тайга районун «Тээли» совхозунун малчыны:

—Моон мурунда бистиниң районуң чартык нарын дүктүг хөйну өстүрүп турда, бир башка оонаштыр 2,3 кг чедир дүктүг кырып ал турган мен. Чамдык хөйжулар оон ажыр-даа ал турду.

Хөйнуң дүжүкү болуру кадры кижинин кызымаккай ажалында улуз хамаарып болгал. Чайын эки семиттер, олардыр күзүн, хариын-даа улуз сөөк чок кызын оларын ажал чыгылавайы, сула тургузар херек. Чамдык малчынарны көерге, хөй кажаалап алган-ла турар бээр-дир, иччанга хөй дүк, кадык-шынак күш-дегеге кайын камаа?

Он аңгыда хөйну өрте оолдур дугайында манаа чүве чугаалаан өттериниң савалыга бүтүрүп-биле каттыжар мен. Ол ажалды иччанга организациястари амырлар боду неген турар-дир.

О. Ч. ДАЖЫ-НАМЧАЛ—Чөөн-Хемчик районун «Алдан-Мадыр» совхозунун хойжузу, Социалистик Күш-ажылдың Мадыры.

—Хөйнуң уксаалың эки-жидер талазы-биле ажал Тындаа үжен чылдарда-ла эгелен болгал. Он бээр малдыг уксаалы каш-даа каван өскөрген-дир. Иландыга сардажа хөйлар, кошкарлар дэрге хөвү черин малды-дир, ол бистинге, агаар-бойдузу дошкун, кадыр-берт черлерге канчап тааржырал? Оларнын дүгү баа багай, чамдыктарынын дүгү өшкү өөгүлгөн дора боор чүве-дир. Биске илдыг хөйларын ажал чү?

Чамдык черлерге чартык нарын дүктүг хөйну өстүрери терини чугула. 1963 чылда «Алдан-Мадыр» совхозка чартык нарын дүктүг хөйну бир дугаарында мен кадарып эгеледим. Колданың барык-ла деп кези ийиствар боор чүве чорду, дүгү баа эки. Ажалыңга кызымак хөйну болза чаш төлдү дегеренин камгалап ан болуп, чалга, үйгүзү кижиди болза, шунтузуң өлүрүп ан база болуп. Чамдык хөйлар бир угаз үштү-даа төртүр.

Хөй ажалын сайырадырда малдын кадрларын илдин алары кончуг чугула. Дуржулагы кадарчылар кырып-пенсияже үнүп турар-дир. Оларын солун келген анык кадарчылар дика өвөөш, хөй-жу бригадаларын саны өспөй турар-дир. ВЛКСМ обкомунуң комсомол райкомунуң база совхозта комсомол комитетиниң ажалдакчылары, совхозтун дирекциялар, паркомто, ажалдын комитети аныктарын хөй ажалыңга хараа туура-рыңче чогуур кичээлге чүге салбай турарыл?

Малчынарын ажалда, чурттаарында таарымчалыг байдаларын тургузуп шыдалар турар-дир бис. Бети дэрге, суур төвүнден 5-10 километрге турар хөйну бригадалар төлтеринде электери чырык чок-тур. Бистин баарымын, чөн талакы районнард, иландыга Чөөн-Хемчиктин «Алдан-Мадыр», «Сүт-Хөл» совхозтарында чангыс-даа малчынын өздөгө кызыл турар чырык чок. Электерин, чырыктыг болура, кижилериниң культураны-даа бедик, ажалдаары-даа тура-сорукут болуп болгал. Бенин чадаарга хөвүн чүй тытып алары элетти-дир: ол салып, хар эртып, сүт илдин өрөөс, хөп чүтүр машинаны ажалдадыптар. Чымыштыг ажал хүнү доостурга, бажында телевиэорну ажалдадыпкан, чурттузунуңнарында аям-бүрү болушкунарын ак-көк акраал көрүп олтурага, кайы хире эки-дир! Малчын кижилер өөдүкчү-даа ажаллап, эят-ченин-даа сүт, ажаагай.

Хөй кажааларында чырык барда мырында дика эки-дир. Чырык чеге турган хөй төртүр черин бенин болуп тып азыр болгал. А хураганнар ажалган салманчыларга ол кайы хире эпти-дир!

Кадарчы кижиди хөвн боду тарип бооваздыр болза эки деп манаа бир дарга чугаалады. Ол кончуг шың. Малчынарны казымдары ажалын орта билбес, харып-даа чулу-кара-лар бөөр чүве-дир. Илдыг болганда, шынар дугайында кандыг чугаа турар боор! Хөйну чеди айың эгеленин тарип эгелеш, хузаалаан дика уагтайың доозар турла, 9, 10, 11 айларда тарып туруп бээр-дир, ол чүт деп чүвөл? Иччан тараан хөйнуң төлдү каван алыралы? Тарыкчыларын ажалынын шынар чогулган чамдык малчынар колданырыңга «чакпыл» кошкарлар салын эгелээр чүве-дир. Онү черде бодурабас болза эки.

Тарып бооваздыр хөйну амданташтан эгелен белеткөөри чугула. Чижээ, «Алдан-Мадыр» совхозка бо чылым үш мүн хөй тарымыр деген болза, ол колданырын амдан эгелен үкен, тускайлаан турар ужурулу. Оларга кошкар тургузуп, Иччан колга бүтүрүлдө хөйларын өвөөш-бичелер тарып турбас алар. Оларнын сула эдержилге кирертери даш семериң өлгөзар болгал.

Тарып бооваздыгы чоруткан сонда оон түнелдин черле ханаас боор чүве-дир. Сөзүн колданында тараан хөйларын каван төрөөш, кан-дары хураганар адалдыгына деп айтырып келген зоотехникти-даа, удуручтуг ажалдакчыны-даа миза ботка көрбөди. Черле иччан мал ажалынның специалистериниң хузаалганы ажалында зарык-салган дика-ла кошак-тыр. Суурдан үнүп, малчынар кези-тивес-тир. Инда шкэф ишти үжен-ле, саазын шаарыдып, шаар неген олдурулар. Харып-даа даргазырар байдалдыг. Зоотехник-биле малчынын аразында ыгал чүз, чангыс ажал кылып, чангыс продукция даш демисежин турар кижилер шыкааш! Ийн бөл-лөтис шыгарынын каанаш, хол-биле туудуп, демисежин ажалдаа кандыгың!

Бо магда специалистерни хөй кези анык оолдар, кыстар аларган-дир. Олар колданыр кезинде сүт сөөртү машина-биле чоруту. Аа-ла келгенде, чолданымы дашпап, даланыра бээр, өгө-ге-даа кирбей, ийин бол. Ол чорааш малчынар кезеон деп демделгенин каар, а херек кырында кылган чүвөн чок. Иччангам специалистерини аят, транспорт-биле хандырып оона чугула.

Бистин чер шыкан колданыр черлерге төртүр доданарын дика улагыттары таарымча чок. Иландыга хөй оодлаажыктын үезинде кончуг берге-дир. Мээң колданымда 600 хөй бар, бо хүндери төрүп эгелен. Ажал дэрге бажын аша, шунту туруп-тур мен. Бир угаз 20 чедир төртүрүр чүве-дир. Ичча хураганын олардан аалче дажылаары дика берге.

Тандынын хөвү черлеринде турттугениң хураганарын шамактыг адыгы кижиди дажылап турар-дир, аар-саар даш ол кижиге ашаны төлөт-вөзөл?

Малчын О. Намдалан айтырды:

—Хөйнар оодлаажыкын казан доостурду?

Хары:

—Чайнын алды айда доостур ирги бе? Мээң колданымда аңгы-аңгы аалдардан чыгып четчөөш хөйлар бар. Оларнын аразында кандымын-даа бар-дир.

О. Намдал:

—Ол хире уаамдырга берге өвөс бе?

О. Дажы-Намчал:

—Мада чүт бөөр, төртүр-тер-ле ийлаан. Ину ажал, кадарар кижиге берге-дир.

ЛИТИНСТИТУТЧЕ ЧАЛАЛГА

Тыва литератураны сайырдырырга анык кадрлар кочку черин өздөрү жүрдү. Бо айтырны чугулап берсе, келир 1979—1980 өрөдиге чында Москва А. М. Горький аттыг литература институтунда тыва националдыг 10 класс дооскан, чогаал билим өгөдөн чоруур, 35 хардан ашпаан наазыгы 4 кижини Тыва АССР-ниң Чогаалчылар эвилелинин баштаар чери өрөдиге чоруур деп турар.

П. Бажовтуң төрүттүнгөн хүнүнден бээр 100 чылынга УРАЛДЫҢ ТООЛУЗУ

Кайгамчык салым-чолугт кижилер тургулар. Сурагдык кыял-биле узурашканын дугайын чугулап көрөй. Ол кижиниң адымын 1879 чылдың январь 28-те Екатеринбург мокузунга ажалымч кижиниң өт-булагына төртүтүгөш, 1950 чылдың декабрь 3-те мөчүлү берген Павел Петрович Бажов дээр, Орус дыла башкызы «Маны хонду» деп номну номчурун билсе сүмөксөн. Ол номун иштинде кыска-кыска тоолдар бар болгудан. Сол-доманың болгаш маадырларынын онкайы бола-даа хауун эрттар кайгамчык болган. Хөстүгү чүве бола мен ол номну чогаалк кижиниң адым бенин орта ожавайын, шут-ла номчуп кирпек мен, Павел Бажов кайгамчыктар тоолуу, чечен сөстүн шыгараттай чалакчылы деп чүвени чоорту биле берген мен.

Павел Петрович Бажов бичиваниден тура тоолдар дыйнал, өрөсиритке келдерей студууду чогаал. Эке класстарын өсөүдө Екатеринбург шаанын үнүшкенин, Пермьин шаанын семнарын өрөсирит дооскан, орус дыла, литература болган чараштар бичивини башкылар чоруура. Бажовтуң амыдыралы дээрге бир ууун тоол-дур, Павел Петровичтин дугайында бижиктирилген артем ажалдыкы, рефераттар, чүдөлдөр, сактымчыктар, чогаалар болган студенттериниң диплом ажалдыкы бир ууун ортаа Уралдын номун үндүрү чери паран үндүргөн болгай.

Кижиниң амыдыралына уттуулар бичивиниң болгаш уттуулар бичивиниң 1918 чылдың сентябрь, бир чааында Павел Бажов Коммунистг партияның кеңешчиге кирген. 1924 чылда «Уралдын болуш-кунарлары» деп баттайгы номун үнген. 1934 чылда Москвага совет чогаалчыларының бир дугаар хураанын Павел Бажовтун үнүшкенин билетке кылмы турда. Павел Бажов диннап олурган. 1943 чылда СССР-ниң Бүткүл Комиссарларының Советиниң доктаалым чогаалар «Маны хонду» деп номну чогаатканы дээр Павел Петрович Бажова Курүне шаанын тывыскан. Ол 1946 чылдан эгелээн мөчүгүзе дээр СССР-ниң Дээди Советиниң депутат бооп чоруан.

Э Э Л И Г Ч Е Р

Казанак кырынга Настенька харамың олурган. Бир-ле чүве аргын олурган да. Найдат-бир алааттай холия дайлап-лазар аргыштарын болай берген. Осеке халыкче домейлешке элдегит кизилери тын азырын болалып олурган. Бываар бир таланыче сундуугу кайгайып, огулду түнү-даа көрбөй барган бизе катан салгыныга бир-ле хээ шокораний шывет диген. Оон соонда бодуга боду мымча диген:

— Каячтан барган кижя боор мен! Көрүп чоруан халыктын бирөөн шывет алаат мен де. Көстүп көрбөй хээ керек. Бодаттымың олургантын каалактын азымда халыктайын турар эеремки дуаап эскерип каан ыргин. Улам хандыр көре бергеш, илп терде астыва берген эеремки дуаап база тып алган. Көрүп-көрүп олурарга, бир эеремки дуаап өске эеремки дуааптан улаганын көстүр, чоп болза бичилеп көстүр болгаш бөзүгү хээ товар таваргып болган.

— Аажы-чаачын берге-ле дур еал!— деп Настенька см-мынган. — Сен көрүп болду, сен холга тулуп болбас мыккамы ала. Настенька донган берген. Чылай дөргө шлага-дүгө даштады берген чүве дег. өлүг шырайгы чыста-ла чыдар болган. Чүтте кара-кара карактары доорунардык. Чыткан чылымын Настенька сөсприн амыр дээр-ле, демгиның карактары тыркылашы бергелээ, хүртендиң тыркылаш апарылаар. Оон ам Настенька бир каажар арга херөгөлөкөн. Чангыс чөргө олуруп алган, чыткан чыламы кайгай кайгай ора-ла, солгай хошууну бир салаам-биле төгериттей дүргеттеген амытаның бытылган сыйбаптар болган. Казарлаан чорук кадык-даа дуза кайгай берган. Салава бажып көрүп кааж, когаал чылан база катан килдей берген. Настенька кайгай берген. Мымча дигет: — Сен халыкче мен. Сена түгө сыйбап каан көрөй.

Павел БАЖОВ Чорук чогаал. Шандалан каан чүдүк кырыкче хун каранын төгериттей дээр тур чөриде чогаал чылап догеленип чыдар болган. Ногаан чылымын аажы-чаачын дошкун дээрди Настенька билэр алган. Настенька чоошшу-ланди чөдө берген, кургат чүдүк кырыкча олуруп алган, ногаан чылымын кайгай-ла олурган. Хелкиг чылымын доган өчү кижиниң хоңду чымчылдыр, кара-кара карактарында чыгыт дүжү турганмыг болтулаан.

КИЖИ БУРУЗУНГЕ ЧЕДИНГИР

Бистан чүртүвуста музыка, уран чүдүдү өскө-даа хевирлери дег, күрүне узур-дузалыг херек аларган. Совет эрге-чаргыртын тургустунган баштайгы чылдарында Чырдылышкынның улуу комиссари А. В. Жуначарский уран чүдү таланы-биле чөвүлел хуралга «Түндөк сорулга болза кулытурлу нитилелди тургузари болур... Ол дээрге коммунисттин бодунун мурунуга салып турар бөзүгү культуруу сорулгазы-дыр» дөм.

Хевириня өрөдиге черин — кулытура институттарын ажалдырып негелен. Олар «Дубтар» ажалдар уран чүдү, театр, музыка таланы-биле мергежиди кижилерни белеткен турар. Өрөдиге доостурга хөгжүм херекселеринге ойнакчыларыны филармонияларың 256, эстрадиниң 450 коллективтеринде манай турар, операның 42, комедианың 29 театраларыны, симфонияны 44, камердыг музыканы 66 оркестраларың, 45 капеллаарже, мырмын болгаш танцыны 68 ансамбльдеринче, улустун хөгжүм херекселериниң 26 оркестраларыңе конкур эртекте кирип ал болур. Шин театраларыны 500 оркестраларының брасаныңе ажалдар бижикти берип болур... (Устунде адаанымыс чүдө профессионал коллективтер-ли).

Челябинскиниң трактор эведоун ажалчылары болгаш албан-хаакчылары дыштаныр хүн сангында-ла заводтун спартакнадына киржип турарлар. Субботада болган воскресеныеде массалыг ээлтчек-лиг хаак маргылдаалары, ГТО нормаларын дужаары болур.

Бармын-Хемчик районда «Хемчик» совхозтуң тууд болгаш оттудар мызыл белеткен ажалдар турар беш салың кижя түр чыл улаштар ажалдар турар бис. Бистер совхозка туудга болгаш оттудар мышты хойбу белеткөр дөм кызын турувуста, совхозтуң дирекция чери, профсоюзунга ажалчын комитеди бистид хандырмыска бергеске көңүс кижөшпей салып турар. Ажалдар турар черин Бармын Хемчик солгай таланында адыры—Талды-Алдыра.

КАДЫКШЫЛГА ОРАНЫ

Сибирде база бир узут дыштанылга төвү — Красноярск крайда Шира курорт, доктандыр херемеп каан деген денискерлери, чыңгыр ногаан, аны-бүрү саганназын ажалдарды деген-дегем се сөспрлориниң арасында турар. XIX нөптүң ортан үеми-ле бээр Россия бо курорттуң ит-суга үнүп келген. 1879 чылда курорт долу өскө-даа болза эмбелге системаныче шылчээ.

дөрг херекселер-биле дайдырынган, мыда ажалдып турарларга болгаш элтир-мыкыларга дын таарымталы. Мыда Кулытура бажыны, амыдыр хандымылга комбилиди, харылаа Бедрин, чурук тырттыр чөр алыг дегем ажалдык столвазы, библотекка ажалдык турар. Бироттук дирекциямы дыштаныкчыларга таарымчалыг бүгү бидвалды тургузуу, ол чоок-навымын төвүдүг чөдөрлөдөн эгелээн, Шуменик суурже, Саян ГЭС туудунче экскурсиялары бистид турган үеисте организастаанынга конук өрөсөн бис.

К. КУДАЖЫ. Тыва АССР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң даргазы.

Людмила СЛAVЯнская (ПМА) музиковед.

Январь 27-де БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 10.00—«Уе». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—«Силерге, ада-недер». 11.35—«Музейлерде» болган дегелге ажалдыкы. Курванец орус музиви. Төвүгүң арналары. Лениградтын даңкылыга. 12.05—«Чырыдар дөм, жыл». Хон серьялмы уран-чөдө телефильм. 12.45—«Всугу дегелге». 13.40—«Эртенги потта». Музыкалдык программа. 14.10—«Даштыкмы ажалчалар

мылбырладыг программа. Даңкылыгыны эчи Ю. В. Белячкова чорудар. 14.55—«Спорттогы иргашы». П. Бажовтуң төртүтүгө чүдү болганыга бээр 100 чыл болганыга. Даңкылыгыны А. Суурков чорудар. 15.55—«Уралга филм». Чаагай сөсткы. Уран-чөдө телефильм. 16.40—«Кижя, Чер. Ойгертай». Даңкылыгыны Совет Эвилелиниң илп даңкыр Маадыр. СССР-ниң уадуутку-сөспрлорун В. И. Севастьянов чорудар. 17.25—«Ойнимда-80». 18.10—«Дирин амытаныр дугайында». Даңкылыгыны Н. Н. Дроздов чорудар. 19.10—«Даштыкмы ажалчалар

Совет Эвилелиниң дугайында». КЫЗЫЛДАН 19.30—Телемедиаэриң тускай уадуутулуун. 19.40—Урултурга филм. «Харыг тола». МОСКВАДАН 19.50—«Украиныны Россия-биле каттыкканымы 325 чылынга». «Кеээ шлага калды». Документалдык телефильм болгаш баштайгы көргүзүү. Уран чүдү мастерларын концертти. 22.30—«Уе». Информастыг программа. 23.05—«Кинопаромма». Даңкылыгыны РСФСР-ниң уадууту арван килор-жиссер Э. Рязанов чорудар. 00.40—«120—Ростта» Форнес (Куба) мылар. Төнгө-де-медиаэр.

М. АШАК-ОУЛ. слесарь-сантехник. Кымал хоорай.

Редактор В. С. ШАРВЫН